

УДК 37.013.42

DOI <https://doi.org/10.32782/academ-ped.psyh-2024-2.06>

Ірина ЛАДАНИВСЬКА

доктор філософії,

асистент кафедри іноземних мов для природничих факультетів,

Львівський національний університет імені Івана Франка

iryana.ladanivska@lnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-8789-0736

Ольга ЗАДОРЖНА

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри міжкультурної комунікації та перекладу,

Львівський національний університет імені Івана Франка

olga.zadorozhna@lnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-1308-4333

КУЛЬТУРНО-ГУМАНІСТИЧНА ПАРАДИГМА В ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Анотація. Мета статті полягає в аналізі особливостей культурно-гуманістичної парадигми у професійному становленні майбутнього вчителя іноземних мов. **Методологія** дослідження ґрунтується на поєднанні теоретичного аналізу наукової літератури з методами компаративістики та системності. Культурно-гуманістична парадигма є фундаментом для формування всебічно розвинутого вчителя іноземних мов, який не лише володіє професійними компетентностями, але й має гуманістичні цінності, необхідні для успішної роботи в сучасному освітньому просторі. Основою культурно-гуманістичної парадигми вчителів іноземних мов є синтез кількох взаємопов'язаних теоретичних підходів, які взаємодіють між собою, доповнюють один одного та забезпечують системний підхід до освітнього процесу. Культурно-гуманістична парадигма вчителів іноземних мов охоплює широкий спектр теоретичних підходів, включаючи гуманістичні, культурні, соціокультурні та критичні, що відображає багатогранність процесу вивчення мови. Розвиток мовної компетенції нерозривно пов'язаний з формуванням культурної свідомості, що є ключовим завданням сучасного вчителя іноземних мов. **Наукова новизна** полягає в тому, що, використовуючи метод аналізу наукової літератури, здійснено аналіз впливу культурно-гуманістичної парадигми на підготовку майбутніх вчителів іноземних мов, увагу було зосереджено на ключових аспектах: формування культурної компетентності, розвиток емоційного інтелекту, критичного мислення, інтеграція технологій та міжкультурна комунікація. **Висновки.** Систематичне використання інтерактивних методів, цифрових ресурсів, міжкультурних проєктів та рефлексивних практик у підготовці вчителів іноземних мов забезпечує їхнє професійне зростання та сприяє формуванню впевненого фахівця, здатного адаптуватися до вимог сучасного освітнього середовища.

Ключові слова: культурно-гуманістична парадигма, гуманістичні цінності, професійне становлення, майбутні вчителі іноземних мов, міжкультурна взаємодія.

Iryna LADANIVSKA

Doctor of Philosophy,

Assistant at the Department of Foreign Languages for Sciences,

Ivan Franko National University of Lviv

iryana.ladanivska@lnu.edu.ua

ORCID: 0000-0001-8789-0736

Olga ZADOROZHNA

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Intercultural

Communication and Translation,

Ivan Franko National University of Lviv

olga.zadorozhna@lnu.edu.ua

ORCID: 0000-0002-1308-4333

THE CULTURAL-HUMANISTIC PARADIGM IN THE PROFESSIONAL FORMATION OF THE FUTURE TEACHER OF FOREIGN LANGUAGES

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the features of the cultural-humanistic paradigm in the professional formation of the future teacher of foreign languages. The research methodology is based on a combination of theoretical analysis of scientific literature with the methods of comparative studies and systematics. The cultural-humanistic paradigm is the foundation for the formation of a comprehensively developed teacher of foreign languages, who not only possesses professional competencies but also has humanistic values necessary for successful work in the modern educational space. The basis of the cultural-humanistic paradigm of foreign language teachers is the synthesis of several interrelated theoretical approaches that interact with each other, complement each other, and provide a systematic approach to the educational process. The cultural-humanistic paradigm of foreign language teachers encompasses a wide range of theoretical approaches, including humanistic, cultural, sociocultural, and critical, reflecting the multifaceted nature of the language learning process. The development of language competence is inextricably linked with the formation of cultural awareness, which is the key task of a modern foreign language teacher. The scientific novelty is that using the method of analysis of the influence of the cultural-humanistic paradigm on the training of future teachers of foreign languages, attention was focused on key aspects: the formation of cultural competence, the development of emotional intelligence, critical thinking, technology integration, and intercultural communication. Conclusions. The systematic use of interactive methods, digital resources, intercultural projects, and reflective practices in the training of foreign language teachers ensures their professional growth. It contributes to forming a confident specialist who can adapt to the requirements of the modern educational environment.*

Key words: *cultural-humanistic paradigm, humanistic values, professional development, future teachers of foreign languages, intercultural interaction.*

Постановка проблеми. У сучасному світі знання іноземної мови є не лише інструментом комунікації, але й важливим компонентом міжкультурної взаємодії. Глобалізація, європейська інтеграція та розвиток інформаційних технологій вимагають змін від сучасної системи освіти України. Майбутній учитель іноземних мов повинен не лише передавати мовні знання, а й допомагати учням зрозуміти культурні контексти, що супроводжують вивчення іноземної мови. Однак, сучасна система освіти України ще недостатньо адаптована до цих нових вимог. Програми підготовки вчителів іноземних мов часто фокусуються на формальних аспектах мовної компетенції, залишаючи поза увагою культурно-гуманістичний компонент. Окрім цього, методики викладання не завжди відповідають вимогам інтерактивного і креативного підходу до навчання. Існує також нестача сучасних навчальних матеріалів та технічного забезпечення, що обмежує можливості для ефективного навчання і розвитку міжкультурної компетенції. Тому для забезпечення конкурентоспроможності українських фахівців на міжнародному рівні, необхідно приділити особливу увагу підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, зосереджену на інтеграції інноваційних методів викладання, розвитку культурної свідомості і міждисциплінарних підходів до навчання. Адже професійне становлення майбутнього вчителя іноземних мов

неможливе без розуміння ролі культури та гуманістичних ідеалів у навчанні.

Мета статті – схарактеризувати культурно-гуманістичну парадигму в професійному становленні майбутнього вчителя іноземних мов.

З'ясовано завдання відповідно до мети:

– визначити особливості культурно-гуманістичної парадигми як важливого аспекту в професійному становленні майбутнього вчителя іноземних мов;

– охарактеризувати роль культурно-гуманістичної парадигми в професійному становленні майбутнього вчителя іноземних мов.

Аналіз джерел та останніх досліджень. Культурно-гуманістична парадигма в професійному становленні майбутнього вчителя іноземних мов зосереджується на інтеграції мовних знань з культурною свідомістю, що є важливим аспектом у підготовці педагогів у контексті глобалізації та міжкультурних комунікацій. У науковій літературі підкреслюється, що майбутні вчителі повинні не лише вільно володіти іноземною мовою, але й мати здатність адаптувати навчальний процес до культурних потреб студентів.

У дослідженнях зазначено, що культурно-гуманістичний підхід формує у вчителів уміння критично мислити, емпатію та відкритість до різноманітної взаємодії. Як стверджують Баркхейзен і Борг, «гуманістична парадигма акцентує на важливості емоційного інтелекту та міжособистісних навичок у викладанні іноземних

мов» [3, с. 17]. Це дозволяє викладачам краще розуміти культурні контексти і потреби своїх студентів, що, у свою чергу, сприяє створенню більш інклюзивного навчального середовища.

Також важливою є роль технологій у сучасному навчанні. Науковець Продрому Л. наголошує, що «інтеграція цифрових інструментів у навчальний процес дозволяє розвивати навички критичного мислення та творчості» [10, с. 34]. Використання комп'ютерно-опосередкованого навчання не лише збагачує досвід студентів, а й допомагає вчителям застосовувати міжкультурні комунікації на практиці.

Крім того, Лін і Браун підкреслюють, що «культурно-гуманістичний підхід до навчання іноземних мов дозволяє виховувати в учнів не лише мовну компетенцію, а й соціальні навички, необхідні для успішної інтеграції в глобальному суспільстві» [8, с. 235]. Це є актуально в умовах постійно зростаючої міжкультурної взаємодії.

Отже, культурно-гуманістична парадигма відіграє важливу роль у підготовці майбутніх вчителів іноземних мов, сприяючи розвитку не лише професійних, але й особистісних якостей, які є важливими в сучасному світі.

Виклад основного матеріалу. В сучасних умовах глобалізації та зростаючої міжкультурної взаємодії роль вчителя виходить за межі викладання граматики та лексики; він стає посередником у культурному обміні, формує у студентів навички критичного мислення, емпатії та толерантності. Згідно з тлумачним словником української мови парадигма це – «... сукупність філософських, загальнотеоретичних і метатеоретичних основ науки; система уявлень, характерна для визначення етапу розвитку науки, культури, суспільного життя; той чи інший приклад або показовий випадок концепції чи теоретичного підходу» [1, с. 884].

Культурно-гуманістична парадигма вчителів іноземних мов ґрунтується на кількох теоретичних основах, які взаємодіють між собою та формують цілісний підхід до навчання та виховання. Сюди належать наступні засади:

– *гуманістична психологія*, основи якої, закладені такими вченими, як Абрахам Маслоу та Карл Роджерс, підкреслюють важливість особистісного розвитку, самореалізації та емоційного інтелекту. Ці концепції є важливими для вчителів іноземних мов, які повинні ство-

рювати підтримуюче навчальне середовище, в якому учні можуть вільно виражати свої думки та почуття [9, с. 235];

– згідно з *культурною теорією*, що представлена такими дослідниками, як Едвард Халлоуел та Кліффорд Гірц, знання мов не можуть бути відокремлені від культурних контекстів. Це наголошує на необхідності вивчення не лише лексики та граматики, але й культурних норм, цінностей та традицій, пов'язаних із мовою [4, с. 10];

– відповідно до *соціокультурної теорії* Виготського, навчання є соціальним процесом, що проходить у взаємодії з оточенням. Ця теорія фокусується на значенні культурної контекстуалізації у вивченні мов, а також ролі спільноти в навчальному процесі. Вчителі повинні враховувати культурний фон своїх учнів та активно залучати їх до процесу навчання через міжкультурні взаємодії [7, с. 180];

– *критична педагогіка*, яка базується на ідеях Пауло Фрейре, акцентує на важливості критичного мислення і соціальної справедливості у навчанні. Ця теорія закликає до формування в учнів не лише мовних навичок, а й здатності ставити під сумнів соціальні структури та активно змінювати своє оточення [5, с. 7].

Отже, культурно-гуманістична парадигма вчителів іноземних мов базується на інтеграції гуманістичних, культурних, соціокультурних та критичних теорій. Цей підхід дозволяє формувати цілісну особистість майбутнього вчителя, здатного враховувати різноманітність культур і створювати інклюзивне навчальне середовище.

Професійне становлення майбутнього вчителя іноземних мов передбачає не тільки освоєння мовних знань та методик викладання, але й глибоке розуміння культурного контексту навчання. Культурно-гуманістична парадигма допомагає розвинути такі важливі професійні якості, як емпатія, толерантність, здатність до міжкультурної комунікації. Окрім того, учитель іноземної мов повинен бути культурним посередником між мовою, яку він викладає, та рідною мовою учнів. Це вимагає від нього широкого культурного кругозору та вміння передавати культурні особливості мовних спільнот. Як зазначає Л. В. Шепелева, викладач має розвивати не тільки мовну компетенцію, але й культурну свідомість, що є важливою складовою успішної міжкультурної комунікації

[2, с. 37]. Досліджуючи роль культурно-гуманістичної парадигми в професійному становленні вчителя іноземних мов, виокремлюємо наступні аспекти:

– **формування культурної компетенції** допомагає розуміти та враховувати культурні особливості учнів. Згідно з дослідженнями, проведеними Байрамом, ця компетенція сприяє створенню сприятливого навчального середовища, де студенти відчують себе комфортно, взаємодіючи з різними культурами;

– **розвиток емоційного інтелекту**: емоційний інтелект вчителів є важливим чинником для успішної роботи в класі. Як зазначає Гарднер, вчителі з високим рівнем емоційного інтелекту здатні краще керувати своїми емоціями, а також відчувати потреби учнів, що сприяє довірливим відносинам [6, с. 78];

– **критичне мислення та рефлексія** – вчителі повинні навчати учнів ставити питання та аналізувати соціальні проблеми, що стосуються їхнього життя, формуючи таким чином активних громадян;

– **інтеграція технологій** у навчальний процес також належить до парадигми. Згідно з Продромом, інтеграція цифрових інструментів не лише розширює можливості для вивчення іноземних мов, але й дозволяє вчителям впроваджувати культурні аспекти у навчання через віртуальні платформи;

– **міжкультурна комунікація** є необхідною для вчителів іноземних мов, оскільки в сучасному світі все більше учнів мають різноманітний культурний бекграунд. Цей аспект формує у вчителів навички успішної взаємодії з учнями, які походять з різних культур.

Таким чином, культурно-гуманістична парадигма відіграє важливу роль у формуванні професійної ідентичності вчителя іноземних мов, забезпечуючи не лише мовні, але й соціальні, культурні та емоційні навички, необхідні для успішного навчання у глобалізованому світі.

Впровадження культурно-гуманістичної парадигми в освітній процес підготовки майбутніх вчителів іноземних мов вимагає конкретних практичних підходів, орієнтованих на розвиток культурних та гуманістичних компетенцій. Основні аспекти такого впровадження включають:

– **інтерактивні та рефлексивні методи навчання**, такі як рольові ігри, моделювання

культурних ситуацій та міжкультурні дебати, дозволяють студентам пережити досвід спілкування в міжкультурному контексті та формують у них емпатію і толерантність;

– **використання мультимедійних ресурсів та цифрових технологій**, такі як відео- та аудіоматеріали, які відображають культурні особливості носіїв мови, надають можливість організувати віртуальний обмін з представниками інших культур, що дозволяє студентам зануритися в інший культурний простір і покращити їх міжкультурну компетентність;

– **інтеграція культурознавчих тем у навчальні програми**: навчальні програми мають містити матеріали про історію, традиції та соціальні норми культур, мова яких вивчається. Це розвиває не лише мовні навички, а й розуміння культурного контексту, що сприяє кращому засвоєнню мови та міжкультурному взаєморозумінню;

– **залучення міжкультурних проектів та обмінів** (таких як освітні програми з іншими країнами чи участь у міжнародних конкурсах) дозволяють майбутнім вчителям зануритися у реальні культурні взаємодії. Це дає можливість на практиці застосувати набуті знання і розвинути свої навички адаптації та комунікації;

– **рефлексивна практика та постійна самооцінка**, яка включає в себе щоденники, обговорення з наставниками, рефлексія та аналіз власного досвіду викладання сприяють глибшому розумінню міжкультурної комунікації, дозволяючи вчителям краще адаптуватися до потреб своїх учнів.

Практичне впровадження культурно-гуманістичної парадигми в освітній процес підготовки майбутніх вчителів іноземних мов формує всебічно розвинених спеціалістів, здатних адаптуватися до потреб сучасного світу. Використання інтерактивних методів, цифрових ресурсів, міжкультурних проектів та рефлексивних практик допомагає вчителям не лише засвоювати мовні знання, а й розвивати здатність глибокого розуміння і толерантного ставлення до культурного різноманіття.

Висновки. Культурно-гуманістична парадигма є ключовим фактором у підготовці вчителів іноземних мов, формуючи не лише їхні професійні компетентності, але й розвиваючи такі важливі якості, як критичне мислення, емпатію та міжкультурну компетентність. Синтез гума-

ністичних, культурних та соціокультурних підходів сприяє формуванню особистості педагога, а застосування інтерактивних методів, цифрових ресурсів та міжкультурних проєктів сприяє імплементації культурно-гуманістичної парадигми та забезпечує підготовку вчителів,

здатних до ефективної роботи в сучасному освітньому середовищі. Актуальність подальшого дослідження вбачаємо в розробці ефективних методик і стратегій, які б сприяли втіленню культурно-гуманістичної парадигми в процес навчання студентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови : 250000 / уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
2. Шепелева Л.В. Міжкультурна комунікація у викладанні іноземних мов. Харків: Основа, 2008, 148 с.
3. Barkhuizen G., Borg S. Teachers and language learning: Research-based insights. New York: Routledge, 2019, pp. 16–23.
4. Byram M. From foreign language education to education for intercultural citizenship: Essays and reflections. *Multilingual Matters*, 2019, pp. 5–15.
5. Freire P. *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum. 2019, 13 p.
6. Gardner H. *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books. 2011, 467 p.
7. Lantolf J. P., Thorne S. L. *Sociocultural Theory and the Genesis of Second Language Development*. Oxford University Press. 2006, pp. 178–181.
8. Lin X., Brown K. Humanistic approaches in foreign language education. *Educational Research Journal*, 2021, pp. 229–238.
9. Mason J. *Theories of learning and teaching: What do they mean for educators?* Open University Press, 2019, pp. 231–243.
10. Prodromou L. The role of 21st-century skills in language teaching. *Science Review*, 2022. 7(24). pp. 31–42.

REFERENCES:

1. Bousel, V. (ed.) (2005). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainiskoi movy: 250000* [Great explanatory dictionary of modern Ukrainian language: 250000]. Kyiv, Irpin: Perun, VIII, 1728 p. [in Ukrainian].
2. Shepelieva, L.V. (2008). *Mizhkulturna komunikatsiia u vykladanni inozemnykh mov* [Intercultural communication in teaching foreign languages]. Kharkiv: Osнова, 148 p. [in Ukrainian].
3. Barkhuizen, G., & Borg, S. (2019). *Teachers and language learning: Research-based insights*. Routledge, pp. 16–23 [in English].
4. Byram, M. (2008). *From foreign language education to education for intercultural citizenship: Essays and reflections*. *Multilingual Matters*, pp. 5–15 [in English].
5. Freire, P. (2000). *Pedagogy of the Oppressed*. Continuum, 13 p. [in English].
6. Gardner, H. (2011). *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*. Basic Books, 467 p.
7. Lantolf, J. P., & Thorne, S. L. (2006). *Sociocultural Theory and the Genesis of Second Language Development*. Oxford University Press, pp. 178–181 [in English].
8. Lin, X., & Brown, K. (2021). Humanistic approaches in foreign language education. *Educational Research Journal*, pp. 229–238 [in English].
9. Mason, J. (2019). *Theories of learning and teaching: What do they mean for educators?* Open University Press, pp. 231–243 [in English].
10. Prodromou, L. (2022). The role of 21st-century skills in language teaching. *Science Review*, 7(24), pp. 31–42 [in English].